

המחדל של

ועדת אגרנט

אינו נופל

בחומרנו

מן המחדלים

שהוטל עליה

לחקור אותם

מאת

אורי אבנרי

המעניינות

משה דיין קיבל את ההחלטה השלישית. באותו רגע — זרק באותו רגע — חפך האסון לוודאי. באותו רגע נהרגו מאות צעירים, שהמשיכו לחיות ולצחוק ולבלות אחריו עוד כמה שעות יקרות של חיים.

זוהי האמת. אני מתיימר לטעון, ושזוהי האמת כפי שתקבל עליידי השופט היחידי שלפסק דינו יש ערך בטוח הארוך — ההיסטוריה. שום פורמליות קלוש ותלוש, שום התחכמות מילולית, שום התחמקות הגיונית — ויהיו מניעיהם כאשר יהיו — לא יצליחו כנגד אמת זו.

מול פשטותה הדרמטית, מול גדולתה ההיסטורית, מתגמד המופי מך שהונח השבוע על שולחן האומה, הנרשא את הכותרת: "ועדת החקירה — מידחמת יומיהם ויפיהם" — דיווח שבין חלקי".

ואת התאריך: 1 באפריל, 1974.

הסיגנון הוא הוועדה

יש שיפוט שונות לגשת לניתוחו של מיסמך. אחת השיטות הנאלה, ואולי זו החושפת ביותר את רבדיו התת-הכרתיים — היא השיטה המילולית. כאשר התחלתי לקרוא את הדו"ח, קראתי ראשונה, הסיתו המילים לא פעם את דעתי מן התוכן. הקדשתי לכך תשומת-לב מיוחדת ובעת הקריאה השנייה, ואכן, לא היה מנוס ממסקנה מאלפת ביותר:

הדו"ח משתמש בשני סיגנונות שונים לגבי שתי המערכות שני-נחקרו בו.

על הוועדה הוטל לחקור, בין השאר, את ההערכות וההחלטות של הגורמים הצבאיים והאזרחיים המוסמכים לכך.

מה היה הרגע המכריע, שבו נולד המחדל המחריד של יום-הכיפורים ונפלו קורבנותיו?
מתי זה קרה? היכן? איך?

אילו נכנסה ועדת-החקירה לעולם של אוקטובר 1974 — לא לעולם פורמלי, לא לעולם מופשט, אלא לעולם הממשי של תאישים והמוסדות והיחסים כפי שאכן היה קיים במציאות, היתה יכולה לתאר את החברים בצורה חזותית:

שר-הביטחון משה דיין ישב ליד השולחן. לפניו נערמו דו"חות המודיעין, הידיעות וההערכות. נוכח עיניו נערמו העדויות על הצטברות אדירה של כוחות מצריים וסוריים. מול הקו הדקיק של כוחו הסדיר של צה"ל. לפניו היתה מונחת גם הערכת ראש אמ"ן, שטענה כי זהו תרגיל מצרי ומערך הגנתי סורי, והסכמת הרמטכ"ל להערכה זו.

משה דיין היה צריך להחליט אם לקבל הערכה זו, ולפעול על פי. הוא ידע שחלטה זו ישלנו תחיה סופית.

הוא ידע שמעמדו האישי בממשלה הוא כזה, שאיש לא יערער על קביעתו בעניין ביטחוני מסוג זה — מה גם שאין בממשלה אף אדם אחר שהתמחה ברצינות בעניינים ערביים.

הוא ידע שצה"ל יסבל את קביעתו ללא עירעור, בייחוד אם תהיה זהה עם הערכת הדרגים הצבאיים העליונים.

ההחלטה היתה כולה שלו.

הוא יכול היה להחליט: הערכת ראש אמ"ן אינה סבירה, לאור חומרת הידיעות הממשיות על היערכות האויב בשטח, ועל כן: יש לגייס מייד את המילואים, ולהיערך למילחמה.

הוא יכול היה להחליט: ייתכן מאוד שהערכת ראש אמ"ן נכונה, אולם יש מקום לספק. נוכח האסון המחריד העלול להתרחש אם יתגלה הספק כנכון, יש לנקוט אמצעי-הזהירות מרחיקי-לכת, לגייס לפחות תלק ממערך-המילואים, ולפרוס את הכוחות המתוגברים לקראת אפשרות של מילחמה.

הוא יכול היה להחליט: תכל בסדר. ההערכה תיא נכונה ללא שום ספק, ועליכן אין צורך בכל צעד נוסף, מלבד כוננות מוגברת של הכוח הסדיר.